

Stiftelsen Porsgrunns museene

Til Vestfold Telemark fylkeskommune

19.12.2020

Høringsuttalelse fra Stiftelsen Porsgrunns museene til

Utredning om fylkeskommunens rolle overfor museumssektoren.

Innledning:

Vi tror Stiftelsen Porsgrunns museenes situasjon, etter Telemark Museums ensidige oppsigelse og utkastelsen av konsolideringen, har stor referanseverdi for utredningsarbeidet. Det er selvsagt av vital interesse for Porsgrunns museene selv å få en ny organisatorisk og driftsmessig konsolidering. Men for utredningsarbeidet bør det være svært viktig å se og rette opp brister i museumsorganiseringen. Hvordan kunne det ansvarlige og presumptivt velorganiserte konsoliderte museum kaste Porsgrunns museene ut av konsolideringen? Slikt bør ikke få skje, ei heller gjenta seg.

Utredningen bør fange opp et slikt eksempel på svikt og avvik. Telemark Museums utkastelse av Porsgrunns museene er visstnok enestående i norsk museumsverden.

Fylkeskommunen som forvaltningsnivå og stor bidragsyter var den som tilrettela for konsolideringsavtalene og ga Telemark Museum ansvaret i nedre Telemark. Fylkeskommunen bør nå undersøke hvorvidt avtaler og ansvar er oppfylt som forventet og i samsvar med intensjonene i Stortingsmelding 48(2002-2003).

Vi verdsetter å få delta, og bidra i høringen til denne viktige utredningen. Men utrederne kunne med fordel ha innhentet informasjon i direkte kontakt og på spørsmål til oss og andre lokale museer. Det blir noe unyansert når de konsoliderte museene taler på alles vegne, selv når organisering og ansvarsutøvelse innen fellesskapet har alvorlige brister.

Det er alminnelig kjent at det gjennom mange år har vært stor uro innen museumskonsolideringen i nedre Telemark. Dette kan ha flere grunner, men skyldes ikke mangel på samarbeidsvilje, eller manglende ønske hos lokalmuseene om å bidra til felles utvikling. Uroen startet med omorganiseringen av Telemark noen år etter konsolideringen. Erfaringen vi høstet var hard

sentralisering, avbemannning og flytting av stillinger til Telemark Museum i Skien, og tilslutt stengning av Porsgrunns museene.

De lokale museumsstiftelsene opplevde at deres driftsressurser ble inndradd til stiftelsen Telemark Museum og i mindre grad kom de lokale museene til gode. Det ble ingen virkelig konsolidering av museene i nedre Telemark. Det ble tvert om bare Telemark Museum selv som styrket og konsoliderte seg på de andre museenes bekostning.

Porsgrunns museene ønsker å få en plass innenfor et organisatorisk fellesskap og å kunne utvikle videre gode relasjoner til museumskolleger.

Kommentarer til utredningen:

Innledningen viser til verdien av museenes samarbeid med fylkeskommunen om bl.a. kulturminnevern. Dette bør følges opp. Fra Porsgrunns museene kom inn under tilskuddsordningen for halvoffentlige museer, og ved opprettelsen av fylkeskommunene, har vi hatt en rekke gode erfaringer som rådgivere, og sett betydningen av å stimulere til kulturminnevern. Tidligere gjaldt dette også å gi uttalelser og anbefalinger til Husbankens lån til istandsetting av verneverdige boliger. Slik førstelinjeinnsats vil ofte være en avgjørende start og god hjelp til etablering av formalisert kontakt med fylkeskommunens kulturarvteam. Porsgrunns museene har en betydelig samling av bilder, bygningsdeler og smijern som sammen med våre egne museumsbygninger er dokumentasjons- og sammenligningsmateriale som bør brukes i rådgivning og planlegging.

Vi har hatt flere håndverkskurs på Porsgrunns museene og i samarbeid med Voksenopplæringa laget vi kurs i bygningsrestaurering for håndverkere. Etter konsolideringen opphørte slik virksomhet hos oss. Vi oppfatter det som en del av vårt samfunnsoppdrag å medvirke til kulturminnevernet. Et lokalt museum er nærmest til å møte publikum der de bor, og formidle kunnskap om stedegne trekk i arkitektur og byggeskikk.

2.2. Armlengdes avstand

Det kan synes riktig med avstand mellom fylkeskommunen og museene for ikke å overstyre eller gripe inn i det enkelte museums faglige og velgrunnede prioriteringer. Men situasjonen som Stiftelsen Porsgrunns museene ufrivillig er blitt satt i, viser at fylkeskommunen bør føre et visst tilsyn med at

konsolideringsavtalene med museene overholdes av de konsoliderte museene. Det var fylkeskommunen som initierte organiseringen og som yter betydelige økonomiske bidrag til de konsoliderte enhetene.

Når driftsavtaler brytes, blir det feil å holde distanse. Tvert imot bør fylkeskommunen se til at de avtaler som man har medvirket til blir overholdt. Selv om det konsoliderte museet er en privat stiftelse, har slike økonomisk/administrative forhold krav på offentlig åpenhet, og fylkeskommunen har etter vår oppfatning ansvar og rolle som aktør og tilrettelegger i museumsutviklingen. Vil man rette opp feil, må «armlengdes avstand» ikke være en prinsipiell hindring for å gripe inn.

2.5 Økonomi

Under dette punktet diskuteres blant annet museenes mulige varierende motiv for å gå inn i konsolideringen, og at dette har skapt motsetninger mellom ledelsen av de konsoliderte museene og eierne av de lokale museene. Det sies at de lokale museene synes å ha hatt større økonomisk motiv enn faglige og at ønsket om å styrke lokalmuseene gikk på bekostning av den konsoliderte enheten. En slik fremstilling er fremmed for Porsgrunns museene.

Uttalelsen stammer sannsynligvis fra spørreundersøkelser der bare ledelsen i de konsoliderte museene fikk svare, mens underskogen av de mindre museene i konsolideringen aldri fikk anledning til å gi sin versjon.

For Porsgrunns museene oppstod uenighetene først og fremst som følge av at ledelsen for det konsoliderte Telemark Museum lagde sin egen tolkning av museumsreformens intensjon der lokalmuseene rett og slett ble nedprioritert.

Den fulle intensjon ved museumsreformen er formulert blant annet i St.Meld. 48 (2002-2003):

«Tanken er ikkje å sentralisera, og det er lagt vekt på at lokale museum skal bestå som formidlingsarenaer innanfor ein konsolidert fagleg og institusjonell struktur. Oppsummert er dei retningsgjevande prinsippa å bevare og styrkja lokalt engasjement og deltaking i kulturvernet, å tryggja fagleg kompetanse på regionalt nivå og å samordna musea i eit nasjonalt nettverk.»

Her skrives det at det er lagt vekt på at de lokale museene skal bestå som visningsarenaer, at det lokale engasjementet skal styrkes og likeså den lokale deltagelse i kulturvernet.

2.7 Lokale samlinger og frivillig engasjement.

Frivilligheten i kulturminnevernet får for liten oppmerksomhet i utredningen. Engasjerte ildsjeler er ofte kjernen til mange av de museene vi har. Stor lokalkunnskap, og ikke minst glødende engasjement kjennetegner store deler av frivilligheten. Den er utelukkende positiv for kulturvernet, men blir ofte ikke verdsatt av ledelsen for de konsoliderte museene.

Det burde settes krav til de konsoliderte museene om i større grad integrere frivilligheten i museene. Dette er faktisk en del av intensjonen med museumsreformen.

Utredningen omtaler en underskog av mindre, lokale samlinger, arkiv og bygdetun som har blitt stående utenfor museumsreformen av ulike grunner. Det presiseres at det er viktig å understreke at selv om disse ikke inngår i et nasjonalt museumsfagmiljø, kan de ha viktige funksjoner i lokalsamfunnet. Disse arenaene kan være sentrale lokale møtesteder med mye aktivitet, typisk er julemarked, Olsokfeiringer og lokalhistoriske foredrag. De kan også ha betydelige lokale samlinger.

Utredningen antyder at disse lokale museene på sett og vis er falt ut av den nasjonale museumspolitikken og at de tilhører et annet politikkområde. De befinner seg i skjæringspunktet mellom den «nasjonale frivillighetspolitikken og den lokale kulturpolitikken».

Det var i sin tid frivillig å gå inn i et konsolidert museum. Å velge å stå utenfor betyr selvsagt ikke at museet dermed har andre verdier og målsettinger enn de som ble konsolidert. Etter innledningsvis å ha poengtert viktigheten av slike arenaer, synes det underlig å lese at utrederne mener det er et politisk spørsmål hvorvidt en fylkeskommune eller en kommune vil prioritere denne lokale underskogen. Det samme spørsmålet kan vel stilles om å prioritere de konsoliderte museene?

Porsgrunns museene nyter godt av et stort frivillig og kompetent engasjement, anslagsvis 3 til 3,5 årsverk. For tiden drives museet på basis av frivillig dugnadsinnsats. Dette er ingen varig løsning for vårt museum som tidligere har vært bygd opp og drevet profesjonelt. Museet er betydelig med 12 fredete bygg og eiendommer, anslagsvis 30.000 gjenstander og 500.000 historiske bilder.

Vi kan derfor ikke innlemmes i frivillighetskategorien av museer selv om det nettopp er frivilligheten som har reddet Porsgrunns museene etter at Telemark Museum har kuttet driftsressursene. Frivilligheten i regi av Porsgrund Historielag har imidlertid skapt nytt liv og virksomhet, med nytt porselensmuseum og gjenåpning for publikum etter at Telemark Museum hadde stengt museet og beholdt driftsmidlene hos seg selv.

2.8 Ulike selskapsformer

Som det påpekes, er den største delen av museene organisert som stiftelser.

Etter vår oppfatning er dette en egnet organisasjonsform. En stiftelse er opprettet nærmest i evighetens perspektiv og er dessuten underlagt *Lov om stiftelser*.

Velordnet samorganisering avhenger av samarbeidsvilje og deling av tilgjengelige ressurser. Det er ikke organisasjonsformen som har lagt hindringer for museumsutviklingen i nedre Telemark. Det er derimot måten det konsoliderte museum har handlet på, som har skapt uenigheter og motsetninger.

Stiftelse er, og vil trolig forbli, en svært velegnet organisasjonsform for museene.

Men et dilemma som ikke ble tillagt sterk nok vekt under opprettelsen av konsolideringen i Telemark, var at man skapte ulikheter mellom museumsstiftelser som i egenskap av stiftelser var likeverdige. Erfaringene kan tyde på at man heller skulle hatt en administrativ overbygning med støttefunksjoner, og ikke gitt Stiftelsen Telemark Museum bestemmelse over de andre museumsstiftelsene innen en konsolidering. Det er ikke i samsvar med stiftelsesloven slik det er påpekt i utredningen, at stiftelser kan bestå av understiftelser. Dette må også gjelde i gavnet, og de øvrige stiftelsene må heller ikke, slik som Porsgrunns museene har opplevd situasjonen, bli behandlet som understiftelser.

Utredningen gir en stor omtale av ulike selskapsformer. Men vi vil peke på at organiseringsformen i seg selv ikke er til hinder for museenes samarbeid og felles utvikling utfra hvert museums styrke og muligheter til vekst og konsolidering i ordets rette betydning.

Museet som er gitt ansvar for konsolideringen av flere museumsstiftelser, må vise lojalitet overfor disse og deres interesser og oppfylle driftsforpliktelsene i henhold til avtalene.

Det synes være god grunn til å etterprøve om sentralisering og konsentrasjon av alle ressurser til ett museum gir den produktivitet, utvikling og utbytte av de store offentlige tilskudd som burde forventes. Utredningen bør åpne for alternativ tenkning om dette med en desentralisert modell, revitalisering av lokalmuseene og tilbakeføring av bemanningen som Telemark Museum har tatt til seg selv.

3.2 Kulturminnemyndighet

I dette kapittelet slår man fast fylkeskommunens rolle med myndighet over kulturminner.

Videre skrives det om en fordeling av ansvaret for formidling av eldre og nye oppdagelser. Hva med de ofte store kulturminner som museer utenfor museumsnettverket forvalter? Hvordan ser man for seg at disse kulturminnene skal forvaltes når mange av disse museene ikke lenger vil være i posisjon til å søke støtte hos Riksantikvaren, og antydningen om at hverken fylkeskommunen eller kommunen vil prioritere disse museene?

3.4 Fellestjenester

Porsgrunns museene savner selv tilgang til fellestjenester. Vi tror regional organisering av fellestjenester, gjerne knyttet til Museumssenteret som finnes i Vestfold, ville være et gode og avhjelpe et stort og udekket behov. Det dreier seg både om magasinerings, fotoarkivering og konserveringstjenester samt støtteapparat til digital registrering i Primus.

4.4 Telemark Museum

Her står det: *Stiftelsen Porsgrunn Bymuseum var en del av det konsoliderte Telemark Museum. Avtalen ble sagt opp i 2019 med virkning fra 01.01.2020.*

Dette ber vi om blir korrigert til rett navn og rett saksforhold som følger:

Stiftelsen Porsgrunns museene var en del av det konsoliderte Telemark Museum. Avtalen ble sagt opp av Telemark Museum i 2019 med virkning fra 01.01.2020.

7.1 Eierskap og selskapsform

Porsgrunns museene ser i nedre Telemark et visst behov for at fylkeskommunen er tettere på det konsoliderte museet. Det er neppe ønskelig for noen med detaljert styring, men fylkeskommunen bør følge med på om det konsoliderte museets økonomisk/administrative håndtering av lokalmuseene oppfyller intensjonene i avtalene og konsolideringen.

7.3 Eierskap til bygg og anlegg og

8 Handlingsalternativer og vurderinger

Det er vidt forskjellige forhold som gjelder innen de to, nå sammensluttede fylker. Utredningen konsentrerer seg om eierskap og økonomi. Etter fylkessammenslutningen bør man spørre om ressursene som går med til bygningene og Museumssenteret kan tjene samtlige museer i regionen.

Som nevnt ovenfor oppfordrer vi til videre utvikling av fellestjenester for alle museene. Finnes denne kapasiteten i Museumssenteret i Sandefjord og dette åpnes for hele regionen, setter det fylkeskommunens økonomiske bidrag i et annet lys og til nytte for hele fellesskapet.

8.5 Faglig utvikling og regionalt ansvar

Dette betinger sterkt og faglig stimulerende miljø med samarbeid mellom museene og utveksling av kunnskap og erfaringer. Men etter Porsgrunns museenes mening er det ingen nødvendighet, kanskje til og med kontraproduktivt, med samlokalisering av alt personale på det konsoliderte Telemark Museum mens lokalmuseene står avbemannet og stengt. Lokalsamlingene innenfor fellesskapet vil være kilder til forskning, lokalmuseene er arenaer for formidling og stedlig aktivitet er viktige for felles faglig utvikling. Derfor bør museenes stedlige bemanning gjenoprettes.

Vårt syn på dette bygger på egen erfaring gjennom mange år. Porsgrunns museene ble drevet profesjonelt og med flere stillinger. Vi hadde samarbeid med de andre museene i regionen i et uformelt og tett nettverk. Men ikke minst var det av største verdi at museet med bemanning var tilgjengelig året rundt for besøkende og publikumshenvendelser av mange slag. Sentraliseringen som vi har opplevd, har virket helt imot og hindret museets lokalt forankrede samfunnsoppdrag.